

Γενικά Τά φυτικά χρώματα είναι αναλλοίωτα στο ήλιο και στο πλύσιμο. Δίνουν ώραλους και λαμπερούς χρωματισμούς. Παρουσιάζουν όμως πολλές δυσκολίες στην εύρεση του ακριβοῦς τόνου γιατί τά διάφορα φυτά δέν ἔχουν πάντοτε σταθερή περιεκτικότητα χρωστικών οὐσιῶν. Τό βροχομετρικό ὕψος τῆς χρονιάς, οἱ ἄνεμοι καί οἱ ἐναλλαγές τῆς θερμοκρασίας, ἡ σύσταση τοῦ ἐδάφους, ἐπιδροῦν στήν πυκνότητα τῶν χρωστικών συστατικών τῶν φυτῶν. Στήν ποιότητα τοῦ διαλυμάτος ἐπιδρᾷ καί ἡ σκληρότητα τοῦ νεροῦ. Μέ τά "ἴδια ἀκριβῶς ὑλικά ἐπιτυγχάνεται διαφορετικό ἀποτέλεσμα μέ ποταμίσιο ἢ πηγαδίσιο ἢ πηγαῖο νερό. Τό καλλίτερο νερό εἶναι τό ποταμίσιο τήν ἀνοιξη γιατί προέρχεται κυρίως ἀπό τό λυώσιμο τῶν χιονιῶν καί πληθιάζει πρός τό ἀπεσταγμένο. Ἀλλά καί ἡ ποσολογία, σύμφωνα μέ τίς πρακτικές συνταγές, δέν εἶναι ἀκριβεῖς. Μία "χεριά" ἐνός φυτοῦ μπορεῖ νά παρουσιάσῃ διαφορά μέχρι 30, καί περισσότερο, στά 100 ἀπό μιάν "ἀληθινή" χεριά. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀκριβοῦς τόνου ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἱκανότητα τῆς τεχνίτρας. Αὐτό εἶναι ἰδιαίτερα χρήσιμο στήν περίπτωση ποῦ τό βαμμένο νήμα δέν ἔφτασε γιά νά τελειώσῃ ἕνα ὕφαντό καί γιά νά συμπληρωθῇ χρειάζεται μιὰ ποσότητα νήματος ἀκριβῶς τοῦ ἴδιου χρώματος. Συνήθως ἡ ἀνάγκη αὐτή παρουσιάζεται πολλούς μήνες μετά τό ἀρχικό βάψιμο. Τότε ἡ τεχνίτρα γιά νά ἐλέγχῃ τό ἀποτέλεσμα ἔχει δίπλα τῆς μικρή ποσότητα τοῦ πρώτου βαμμένου νήματος, τήν σκόλια, ὅμως, βρέχει μέ νερό. Ὁταν τό νήμα στεγνώσῃ, ἡ πτώση τοῦ τόνου θά εἶναι ἴδια. Ἡ διαδικασία τῆς βαφῆς τοῦ μαλλιῦ ἔχει τρεῖς φάσεις: τήν πρόστυψη, τή βαφή καί τή στερέωση.

Πρόστυψη¹ εἶναι ἡ προετοιμασία τοῦ μαλλιῦ νά δεχθῇ τίς χρωστικές οὐσίες. Γίνεται μέ διάφορα λουτρά εἴτε σέ καταστάλαγμα στάχτης εἴτε σέ διάλυση στύψης ἢ ἀλατιοῦ εἴτε σέ οὖρα ζώων. Συνηθέστερος, ὅμως, τρόπος εἶναι τό ἀπλό βράσιμο σέ νερό. Τό βρασμένο μαλλί κοπανίζεται μέ κόπανο καί ἀμέσως μπαίνει σέ κρύο νερό. Ἀφοῦ στεγνώσῃ τό μαλλί, ἀνοίγεται μέ τά χέρια καί λαναρίζεται. Τό βάψιμο γίνεται εἴτε πρὶν γνεσθῇ τό μαλλί εἴτε ὅταν πιά εἶναι ἕτοιμο νήμα.

Βαφή. Τά διάφορα χρώματα ἐπιτυγχάνονται μέ τό βράσιμο τοῦ μαλλιῦ ἢ τοῦ νήματος σέ ἀφεψήματα διαφόρων φυτῶν. Ἐπειδὴ τά ὀνόματα τῶν φυτῶν ἀλλάζουν ἀπό περιοχή σέ περιοχή προσπαθήσαμε νά θέσουμε δίπλα στό λαϊκό ὄνομα τοῦ φυτοῦ καί τή διεθνή ἐπιστημονική ὀνομασία του.

Κόκκινο: Βάζουμε ἀποβράδς φύλλα μαύρης μουριάς / Μοῦρι / μαζί μέ τά μαλ-

¹ Ὀνομάζεται καί πρὸ πρόστυψης. Ἡ Ἄννα Ἀποστολάκη / Βαφική - Ἐν Ἀθήναις 1952 / διαίρεσεν τήν προετοιμασία, σύμφωνα μέ ἀρχαῖες πηγές στόν στρουθισμό καί στήν προὑπόστυψη

Λιά μέσα σέ νερό που νά τά σκεπάζη Ένα δάχτυλο πάνω από τά μαλλιά, καί τά αφίνουμε όλη τή νύχτα νά μουσκεύουν. Τήν επομένη τό πρωί τά βράζουμε δυνατά 5-6 ώρες.

Κόκκινο ριζαρίσιο: Μαζεύουμε ρίζες ριζαριοῦ/*zurbia tinctoria* /, τίς κοπανίζουμε καλά καί τίς βάζουμε αποβραδís στο νερό, χωρίς τά νήματα. 'Η αναλογία εἶναι δυό χεριές κοπανιστό ριζάρι για κάθε δόχ νερό. Τό πρωί ρίχνουμε τό μαλλί ἢ τό νήμα νά σκεπασθῇ καλά από τό νερό καί μετά από μία ώρα αρχίζουμε τό δυνατό βράσιμο, που κρατάει 5-6 ώρες.

Σκουρογάλαζο: Ρίχνουμε λουλάκι μιá χεριά πλούσια για κάθε δόχ νερό καί αφού τό αναλύσουμε καλά ρίχνουμε τό μαλλί καί κρατοῦμε δέκα μέρες ζεστό, τόσο που νά δέχεται τό χέρι. Κάθε μέρα τό βάψιμο γίνεται βαθύτερο. Τήν τελευταία μέρα τό βράζουμε δυνατά 4-5 ώρες.

Νερογάλαζο: Όπως καί στο σκουρογάλαζο, μόνο που δέν περιμένουμε δέκα μέρες ἀλλά μόλις ἔρθῃ στο χρώμα που θέλουμε κάνουμε τό δυνατό βράσιμο.

Κίτρινο καναρί: Βάζουμε αποβραδís μαζί μέ τό μαλλί φύλλα "ασπρης μouriās καί λίγα φύλλα μηλιās μέσα σέ νερό που νά τά σκεπάζη καλά. Τό πρωί τά βράζουμε 5-6 ώρες.

Καφέ σκοῦρο: Πέρνουμε τήν πράσινη φλοῦδα από τά φρέσκα καρύδια καί μαζί μέ τό μαλλί τά αφίνουμε νά μουσκεῖουν σέ νερό πέντε ὥς ἕξη μέρες. Ὑστερα τά βράζουμε δυνατά 5-6 ώρες.

Μελί: Όπως καί στο προηγούμενο βάζοντας ὅμως φλοῦδες από χειμωνιάτικα κρεμμύδια.

Πράσινο: Βάζουμε τά μαλλιά ἄπλυτα μέσα σέ διάλυση λουλακιοῦ που τή διατηροῦμε χλιαρή 24 ώρες. Ὁτσι τά μαλλιά γαλαζιάζουν. Ὑστερα τά βάζουμε σέ ἄλλο νερό όπου ἔχουμε ρίξη φύλλα ντοματιās καί λίγα κληματαριās καί τά βράζουμε 2-4 ώρες ἀναλόγως τοῦ τόνου που θέλουμε νά δώσουμε.

Κίτρινο: Κόβουμε κλωνάρια πουρδαλιās/*leontice leontopetalum* / όταν βγάζει φύλλα καί τά τοποθετοῦμε μέσα στο νερό, μιá στρώση πουρδαλιās- μιá στρώση μαλλιά καί πάλι τό ἴδιο, καί βράζουμε 4-5 ώρες.

Μαῦρο: Βάζουμε τό μαλλί μαζί μέ σκληρό ἢ μέ ροῖδόφυλλα νά μουσκεῖουν σέ νερό τρεῖς-τέσσερες μέρες καί ὕστερα τά βράζουμε δυνατά 4-5 ώρες.

Καφεκίτρινο: Κοπανίζουμε κατσίδες ἢ κεφαλάκια από πλατάνια δυό χεριές στίς τρεῖς δόσεις νερό καί τά βάζουμε δυό-τρεῖς μέρες μαζί μέ τό μαλλί νά μουσκεῖουν καί ὕστερα τά βράζουμε 4-5 ώρες.

Μέ βάση αὐτές τίς χρωστικές οὐσίες ἐπιτυγχάνουμε ἅπειρες αποχρώσεις κάνοντας διάφορες συνδυασμούς σέ ὑλικά καί αναλογίες.

Στερέωση. Ἡ στερέωση τῶν βαφῶν γίνεται μέ σύντομο βράσιμο σέ διάλυση στύψης ἢ
ξυνοῦ /λεμοντοζοῦ/ ἀλλά συνηθέστερα ἀρκοῦνται σέ ἓνα ἀπλό ξέβγαλμα μέ κρύο νερό.
Συνταγές ἢ πληροφορίες γιά τίς χρωστικές ιδιότητες τῶν φυτῶν περιέχονται στά βι-
βλία:

Ἄννης Ἀποστολάκη: ΒΑΦΙΚΗ- Βαφικαί ὕλαι καί χρήσεις αὐτῶν - Ἐν Ἀθῆναις 1952

Πάνου Γ. Κερασώτη: ΒΑΦΙΚΗ- Ἱστορικὴ μελέτη τῆς βαφικῆς διὰ μέσου τῶν αἰώ-
νων. - Ἀθῆναι 1941

Σεραφεῖμ Κ. Φοιτσά: Στά ἄγρια ὄρη.- Λαμία / 1959 /

Π. Γενναδίου: Λεξικόν φυτολογίου - Ἀθῆναι 1959